

Natuur.stad

PB-PP
BELGIE(N) - BELGIQUE

Afgiftekantoor Antwerpen X MassPost
Erkenningsnummer: P913.972

DRIEMAANDELIJKS LEDENBLAD VAN NATUURPUNT ANTWERPEN STAD - DECEMBER 2024 - FEBRUARI 2025 - JAARGANG 13 - NUMMER 4
VERSCHIJNT IN MAART, JUNI, SEPTEMBER EN DECEMBER

GROTE GLIMWORM EINDELIJK IN ANTWERPEN STAD

BOUW NATUURHUIS BRIALMONT GAAT VAN START!

WELKE LEEFGEBIEDEN VINDEN PLANTEN EN DIEREN IN DE STAD?

natuurpunt
ANTWERPEN
STAD

We hebben gekozen... en dan heb ik het over de gemeenteraadsverkiezingen van 13 oktober 2024. Het spreekt voor zich dat de uitkomst van die lokale stembusgang voor onze lokale Natuurpuntafdeling belangrijk is. Voor onze werking hebben we immers minder of meer intensief contact met verschillende schepenen en de administraties waarvoor zij verantwoordelijk zijn: Stads- en Buurtonderhoud/Groen, Leefmilieu, Stadsontwikkeling, Mobiliteit zijn op stedelijk niveau de domeinen waarmee we het meest te maken krijgen. Op districtsniveau zijn er dan weer andere mensen bevoegd voor domeinen als Groen(voorziening) en Parken, maar hebben we ook wel eens contact met de mensen die domeinen als Overlast en Veiligheid onder hun bevoegdheid hebben.

Na elke lokale verkiezing organiseren we met de zes lokale Natuurpuntafdelingen die op het grondgebied van de stad actief zijn een gezamenlijke 'ronde' waarbij we langs de verschillende relevante schepenen gaan om onszelf en de belangrijkste natuurdossiers van dat moment voor te stellen. We zullen over deze 'ronde' verslag uitbrengen in Natuur.stad.

Een belangrijke vraag aan de Antwerpse politiek is onder meer de aanstelling van een stadsecoloog. Dat is een functie die elke

stad die zichzelf en de natuur- en milieuproblemen ernstig neemt, nodig heeft. In een land als Nederland beschikt elke grotere stad over een heus team van stadsecologen en zelfs enkele Belgische steden (waaronder Gent) hebben begrepen dat je een dergelijke functie nodig hebt om op stedelijk niveau de ecologische problematiek structureel en gecoördineerd in alle beleidsdaden en stedelijke ontwikkelingen mee te nemen. Met name biodiversiteit krijgt structureel te weinig aandacht in de grootste stad van Vlaanderen en dat heeft onder meer te maken met het feit dat de stad niemand in dienst heeft die de aandacht voor dit aspect in het stedelijk beleid als zijn/haar hoofdtaak heeft.

Nochtans is er veel leven om aandacht voor te hebben in onze stad, zoals ook weer uit het voorliggende nummer van Natuur.stad zal blijken.

Koen Van Keer - voorzitter

Inhoud

december 2024 - februari 2025, jaargang 13 - nummer 4

Voorwoord	2
Eindelijk grote glimworm in Antwerpen Stad!	3
De grote zilverreiger	5
Interview Frank Rylant	6
Bouw Natuurhuis Brialmont gaat in najaar 2024 van start	7
Krabbels-Lovenhoek	8
Enorme diversiteit aan habitats in Antwerpen-stad (deel 1)	10
Ben jij een eekhoornkenner?	13
Haagbeuk	15
Activiteitenkalender	16

Lokale afdeling

Natuurpunt Antwerpen Stad is de lokale afdeling van Natuurpunt, vereniging voor natuur en landschap in Vlaanderen. Het werkingsgebied omvat de delen van de districten Antwerpen (postcodes 2000, 2018 en 2060) en Borgerhout binnen de Ring en het volledige district Berchem. Lid worden betekent dat je deel uitmaakt van een grote vereniging met meer dan 130.000 gezinnen, die in Vlaanderen 25.000 ha natuurgebied beheert.

Contact

Koen Van Keer, Boomgaardstraat 79, 2018 Antwerpen. (03-226 76 01) info@natuurpuntantwerpenstad.be

Vragen of opmerkingen kan u sturen naar: redactie@natuurpuntantwerpenstad.be

Lid worden

Lidgeld per gezin: € 38/jaar. Te storten op rekeningnummer BE17 2300 0442 3321 met vermelding van je huidig lidnummer of voor nieuwe leden met vermelding van je naam en adres. Je ontvangt dan zowel het nationale tijdschrift Natuur.blad als het lokale ledenblad Natuur.stad. Bovendien krijg je korting bij aankopen in onze Natuur.winkel. Leden van Natuurpunt uit een ander werkingsgebied kunnen voor € 7 een abonnement op Natuur.stad nemen. Te storten op rekeningnummer BE60 5230 8051 9270 met vermelding van je lidnummer, naam en adres.

Giften

Donateurs storten een extra bijdrage bovenop hun lidgeld. Vanaf € 40 per kalenderjaar krijg je een fiscaal attest. Storten kan op BE56 2930 2120 7588 met vermelding 'Wolvenberg - projectnummer 7743'.

Natuur.stad is het driemaandelijkse ledenblad van Natuurpunt Antwerpen Stad. Gedrukt op een alcoholvrije pers met inkt op vegetale basis door Drukkerij Gazelle. Oplage: 2810 exemplaren.

Redactie: Christiane Lobbstaël, Ria Van Bastelaere, Monique Van Dousselaere, Graziella Van Eylen, Koen Van Keer, Marc Van Outryve, Minne Verlinden, Johan Wyckmans.

Layout: Kolja Aertgeerts, Peter Kluppels

Eindelijk grote glimworm in Antwerpen Stad!

Tekst: Koen Van Keer

In ons zomernummer van 2016 brachten we een artikel over glimwormen in en rond Antwerpen. We moesten toen vaststellen dat deze 'lichtgevende kevertjes' in het gebied binnen de ring niet gevonden werden. Daar kwam op 13 juli 2024 verandering in!

Vrouwtje grote glimworm, gloeiend (foto: Kenny Hendrickx)

Glimwormen hebben het moeilijk

Ondanks het feit dat het sedert de jaren 1950 waarschijnlijk achteruit gegaan is met de glimwormen in ons land, is de grote glimworm geen echt zeldzame verschijning en komt hij verspreid over zowat heel Vlaanderen voor, hoewel niet aan de kust en ook van grote delen van Noord-Vlaanderen zijn er weinig of geen meldingen (zie kaartje).

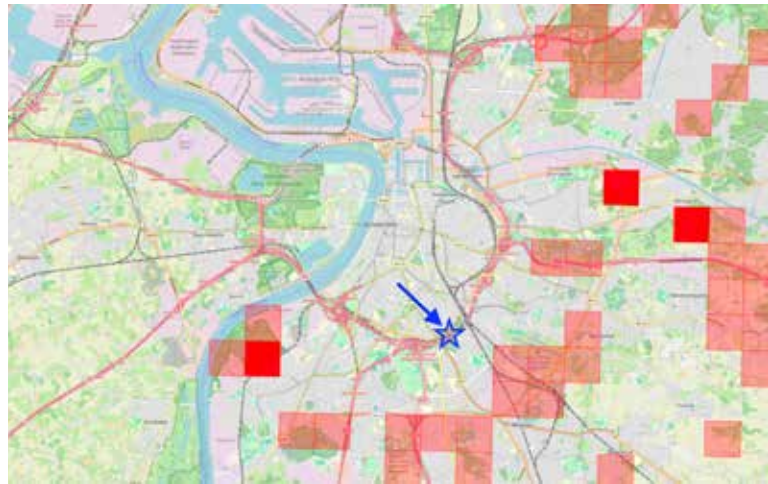
Waarom de glimwormen erop achteruit gaan is nog niet heel duidelijk, maar vermoedelijke oorzaken zijn het verdwijnen en versnipperen van leefgebied, pesticidengebruik en lichtvervuiling.

Lichtvervuiling

Dat laatste is vermoedelijk een belangrijke factor in het werkingsgebied waarover we hier spreken, nl. Antwerpen binnen de ring en Berchem buiten de ring. Het behoeft geen tekeningetje om te beseffen dat dit gebied 's nachts extreem verlicht is, en laat de nachtelijke donkerte nu juist hetgene zijn dat mannetje en vrouwtje grote glimworm nodig hebben om mekaar te vinden via het lichtje dat het vrouwtje produceert. Het mannetje vliegt dan rond en heeft wel grote en efficiënte ogen, maar als de omgeving te veel verlicht is, kan hij daarin natuurlijk het kleine 'lampje' van het vrouwtje niet meer vinden.

"Nature finds a way"

Maar de natuur probeert natuurlijk om zich op zo veel mogelijk plaatsen te ontwikkelen (om Jeff Goldblum in de film *Jurassic park* te parafraseren: "Nature finds a way") en we waren dan ook aangenaam verrast toen op 13 juli iemand een exemplaar van de grote glimworm al 'schijnend' waarnam in de natuur-

Waarnemingen grote glimworm in omgeving Antwerpen (rode vierkanten) en aanduiding eerste waarneming in Antwerpen-stad (in blauw). (grafiek: Waarnemingen.be en Koen Van Keer)

reservaatzone langs de spoorweg aan ons natuurgebied Wolvenberg. Het is niet duidelijk of het om een levensvatbare populatie gaat, maar mogelijk kunnen kleine clusters van deze soort ook in meer donkere stukken van het reservaat standhouden.

Verspreiding grote glimworm in Vlaanderen volgens Waarnemingen.be, 21/09/2024 (bron: Waarnemingen.be)

Dwaallichtjes en andere

De grote glimworm is een fantastisch beestje en glimwormen hebben door de loop der eeuwen enorm tot de verbeelding van de mens gesproken. Zo gelden ze bv. als een verklaring voor de dwaallichtjes uit vele volksverhalen. De larven vororberen tijdens hun groeiproces tientallen slakken, wat het diertje ook om die reden erg populair maakt bij tuinierende mensen.

De gloeiende vrouwtjes zijn vooral te zien op warme avonden van juni tot september.

Grote zilverreiger (foto: Chantal Van Gool)

De grote zilverreiger

Tekst: Chantal Van Gool

De voorbije 25 jaar is deze vogel flink in aantal toegenomen in Europa, mede dankzij wettelijke beschermingsmaatregelen en het netwerk van Natura 2000.

Nochtans stierf de grote zilverreiger in de 19de eeuw lokaal bijna uit. Zijn witte veren waren enorm gegeerd in de modewereld, voornamelijk als sierveren op hoeden. Voor 1 kilo veren doodde men 300 exemplaren. Men betaalde voor deze veren tot dubbel zo veel als voor goud! Samen met de achteruitgang van de waterkwaliteit, zorgde dit ervoor dat het voortbestaan van deze, toen onbeschermd, soort onder zeer grote druk stond.

Grote zilverreiger in het Rivierenhof (foto: Chantal Van Gool)

Een witte reiger

De grote zilverreiger is een grote, sierlijke, hagelwitte reiger met een zeer lange hals en lange veren aan onderhals en bovenborst. Hij heeft lange, donkere poten en een gele, dolkvormige bek. Tijdens het broedseizoen wordt de bek zwart en krijgen zijn poten een rode kleur. De grote zilverreiger krijgt nooit sierveren op zijn kop. Man en vrouw zien er hetzelfde uit. In de vlucht is hij te herkennen aan zijn trage, statige vleugelslag en zwarte poten die ver uitsteken tegenover die van de kleinere soort.

In de winter overnachten de grote zilverreigers in grote aantallen op slaappleatsen.

De kleine zilverreiger is kleiner, heeft het jaar rond een zwarte bek en zwarte poten met gele tenen. In zomerkleed verschijnen er 2 lange kruinveren op het achterhoofd.

Water

Water is onlosmakelijk verbonden met deze elegante reiger. Hij vindt zijn voedsel in rietmoerassen, oobossen, ondergelopen graslanden, sloten, langs oevers en in ondiep water. Het voedsel varieert van vis tot kikkers, waterinsecten, mollen, muizen en kleine vogels.

Ook om te broeden is water een vereiste!

Broed

Deze koloniebroeders bouwen hun nest meestal op de grond, liefst in rietmoerassen op overjarig riet waar het nest beschermd is tegen grondvijanden zoals bv. de vos. Soms bouwen ze hun nest ook in lage wilgen.

De broedperiode loopt van april tot juni. Na 25-26 dagen broeden komt het legsel van 3-4 eieren uit en worden de jongen gevoederd door de ouders. Na een kleine maand maken de jongen al klimmend en klauterend kennis met de buitenwereld want vliegen gaat nog niet. Na 40 tot 60 dagen zijn de jongen volgroeid.

In Vlaanderen broedt de soort nog niet, op een enkel gedocumenteerd mislukt broedgeval na in de Verrebroekse Plassen.

In Wallonië komt de vogel wel tot broeden, met in 2012 een eerste broedgeval in Ploegsteert. Sindsdien zijn er ook in de moerassen van Harchies een aantal geslaagde broedgevallen geweest, maar tot nu toe blijft het aantal beperkt.

Het jaar rond zien we ze in België meer en meer en tijdens de trek is er een piekmoment. Dat zien we de laatste jaren ook aan onze trektelpost Oosterweelbocht.

Met de warmere winters blijven ze ook langer rondhangen.

In de winter van 2020 verbleef er gedurende 3 maanden in het Rivierenhof een grote zilverreiger, tot grote blijdschap van menig wandelaar en vogelliefhebber.

In Nederland boekt men wel succes. De grootste broedkolonie bevindt zich in de Oostvaardersplassen. Een goede waterkwaliteit, voedselaanbod, rietmoerassen en voornamelijk rust blijken onontbeerlijk te zijn voor een succesvolle uitbroeding.

Grote zilverreiger naast blauwe reiger (foto: Chantal Van Gool)

Interview Frank Rylant

Tekst: Marc Van Outryve en Frank Rylant

Frank Rylant is sedert meer dan 20 jaar beheerder van ons natuurgebied Wolvenberg, de laatste 5 jaar als co-conservator.

Hoe ontstond jouw interesse voor natuur, Frank?

Ik ben opgegroeid in Antwerpen, in de nogal 'groen-arme' buurt van het Sint-Jansplein. Op 11 jaar werd ik scout en kwam zo in contact met de natuur, voor mij een echte openbaring! Het hoogtepunt beleefde ik op onze kampplaats in de weidse natuur, omgeven door bossen, beekjes en velden. Later genoten we met heel ons gezin van zalige kampeervakanties.

Wat zijn je ervaringen als co-conservator van de Wolvenberg?

Het blijft een uniek natuurgebied, midden in de stad. De recente vernieuwingen zijn zeker geslaagd. Enkele kaprijpe populieren zullen ruimte vrij maken voor es en zomereik. De vlonderpaden zijn publieksvriendelijk. De laatste jaren komen meer vrijwilligers ons beheerteam versterken. Ze werken enthousiast samen in de natuur, ook bij het maaien en uitspitten van Japanse duizendknoop, (Armeense) braam en Oosterse kornoelje. Ik wil een lans breken om hen ook een cursus natuurbeheer te laten volgen. Liefde voor de natuur gaat samen met natuurkennis.

Tips om Antwerpen te vergroenen?

Wanneer iedereen zijn steentje bijdraagt aan de vergroening, is de impact daarvan relevant. We denken aan ontharding, tegeltuintjes, klimplanten tegen de gevel en -voor wie een tuintje heeft- meer streekeigen planten en minder kort gemaaide grasperkjes.

Enkele jaren geleden besliste de Stad Antwerpen om de volkstuintjes in Berchem tot een groene recreatieve zone te transformeren, als onderdeel van een groter geheel met Wolvenberg, Villegaspark en Brilschans. Dit nieuwe 'Park Brialmont' betekent een verademing voor de inwoners van Oud-Berchem, vlakbij de zeer drukke Ring en Singel.

We moeten onze politici wel blijven aanzetten om alle kansen tot vergroening te benutten. Het is toch hallucinant dat de heraanleg van het Operaplein zoveel miljoenen kostte en uiteindelijk een zee van steen en beton opleverde. Praktisch zonder groen, terwijl iedereen weet dat bomen en planten de levenskwaliteit in de stad merkbaar verhogen.

Frank Rylant (foto: Beatrijs Huyghebaert)

Hoe werd je actief in natuur- en milieuverenigingen?

Pas op 43 jaar werd ik actief in een natuurvereniging. Na deelname aan een activiteit georganiseerd door Erik Molenaar, sloot ik me aan bij zijn beheerteam van het natuurgebied Wolvenberg. Dankzij zijn onverdroten inspanningen werd dit gebied in 2001 uiteindelijk erkend als natuurreserveaat. De gedrevenheid en de planten kennis van Erik stimuleerden me om meer te weten over de natuur en er concreet de handen uit de mouwen te steken.

Aanbevelingen aan onze leden en vrijwilligers?

Laten we onze kinderen (en kleinkinderen) zoveel mogelijk met het mooie en wondere van de natuur in contact brengen. Ik hoop dat ons Natuurhuis in Park Brialmont heel wat schoolkinderen en jongeren zal aantrekken. Als zij meer voeling hebben met de natuur, zullen ze ook beseffen wat er allemaal verloren dreigt te gaan. Anders hebben we echt een zeer groot probleem. ■

Ontwerp Natuurhuis Brialmont (beeld: Collectief Noord Architecten)

Bouw Natuurhuis gepland voor voorjaar 2025

Dag natuurliefhebber,

Ik deel graag nieuws over Natuurhuis Brialmont, een uniek project waar Natuurpunt aan deelneemt. Het wordt het eerste educatieve centrum over stedelijke natuur in Vlaanderen, bij Park Brialmont en natuurgebied Wolvenberg in Berchem. De bouw start naar verwachting in november 2024, met opening gepland in oktober 2025.

We zoeken 50.000 euro voor de inrichting: een faunatoren (18.000 euro), didactisch materiaal (12.000 euro) en meubilair, schermen en tentoonstellingsmateriaal (20.000 euro). Natuurpunt zal er met steun van de stad een personeelslid tewerkstellen.

Wat maakt Natuurhuis Brialmont bijzonder? Het centrum is een unieke kans om in een dichtbevolkt gebied natuur dichterbij de mensen te brengen. Het heeft drie hoofdfuncties: een educatief centrum voor scholen en bezoekers, een expertisecentrum voor natuurbelief, en een ontmoetingsplek

met ruimte voor co-working en gesprekken over stedelijke natuur.

Het gebouw, ontworpen door Collectief Noord, wordt duurzaam met zonnepanelen, een groendak, wateropvang en -hergebruik en een faunatoren op het dak.

Jouw steun is cruciaal. Kies hoe je wilt bijdragen:

- Natuurlijk voor 55 euro: Help de Faunatoren realiseren.
- Educatief voor 95 euro: Draag bij aan het didactisch materiaal.
- Multifunctioneel voor 155 euro: Steun het meubilair en tentoonstellingsmateriaal.

Hartelijk dank voor je betrokkenheid en steun.

Koen Van Keer

Voorzitter Natuurpunt Antwerpen Stad

PS: Steun Natuurhuis Brialmont vandaag nog en help natuur en ontmoeting samenbrengen in de stad.

Start je gift op rekening BE56 2930 2120 7588 van Natuurpunt en vermeld: 'gift 4032 N Natuurhuis Brialmont' of scan de QR-code.

Van elke gift van meer dan 40 euro krijg je via de belastingen 45 procent terugbetaald. Verschillende giften aan Natuurpunt worden samengeteld. Tot tien procent van je netto-inkomen kun je in mindering brengen. Als het bedrag van je belasting nul is, heb je geen recht op belastingvermindering.

Natuurpunt is lid van Ethische Fondsenwerving vzw. Voor leden en donateurs van Natuurpunt staat dit label garant voor beheerbaarheid en transparantie.

**SCAN en
SCHENK JE GIFT**

Krabbels-Lovenhoek

Tekst: Ria Van Bastelaere

Welkom in het wonderlijke Krabbels-Lovenhoek, een natuurgebied van maar liefst 250 ha dat zich uitstrekt over de gemeenten Vorselaar en Zandhoven. Wat ooit een plek met enkele boerderijen en een café was, is nu een natuurparadijs dat beheerd wordt door Natuurpunt. Een wandeling van 5,5 km laat je met dit gebied kennismaken.

Krabbels-Lovenhoek (foto Norbert Willaert)

Het natuurgebied

Stoere naaldbomen, oude loofbossen vol geheimen, uitgestrekte heidevelden en bloeiende ruigtes staan allemaal op je te wachten. In het noorden kronkelen de Kleine Beek en de Molenbeek door een moerassige vallei, waar een plankenpad je laarzen droog houdt terwijl je de meanderende Molenbeek volgt.

De Molenbeek

In Vlaanderen zijn er volop Molenbeken, ook hier stroomt er dus eentje! Deze beek, met zijn niet zo originele naam, herinnert ons eraan dat hier eens watermolens stonden te draaien. Maar pas op, soms zet de Molenbeek alles onder water! Daarom zijn die plankenpaden hier een echte uitkomst. Een stevige bank met uitzicht op een groene weide en een glibberige beek is de perfecte plek om even op adem te komen en je te laten onderdompelen in de natuur!

Dieren en planten

De verscheidenheid aan biotopen maakt dit gebied een echte schatkamer voor vaak zeldzame planten en dieren. Hier broeden maar liefst vijf soorten spechten en majestueuze roofvogels zoals havik, buizerd en wespandief. In het voorjaar zijn er bloeiende tapijten van bosanemonen en slanke sleutelbloemen die alles opvrolijken. De heidevelden zijn een paradijs voor dopheide en de mysterieuze zonnedauw met zijn kleverige tentakeltjes! In de beekvallei kun je de kleurrijke ijsvogel en zijn vrolijke vrienden, blauwborstjes en kleine karekieten, spotten tijdens hun zomerse escapades. En wie weet, met een beetje geluk kan je in de lente zelfs het raadselachtige geluid van de roerdomp horen. En vergeet de actieve bevers niet!

Voor de hele familie

De afwisseling in het landschap, de glinsterende wateren en de kronkelige paadjes maken deze wandeling ook superleuk voor kinderen! Ze kunnen over boomstammen klauteren, van de ene stapstronk naar de andere springen zonder natte voeten te krijgen, en picknicken terwijl de vogels een prachtig concert geven. En tussen de varens of metershoge maïs kunnen ze uitstekend verstoppertje spelen. Krabbels-Lovenhoek is dé perfecte natuurwandeling voor het hele gezin!

Praktisch

Het hele jaar vrij toegankelijk, op de paden.

Honden welkom, aan de leiband.

Trek stevig schoeisel aan en laarzen in natte periodes. Bij uitzonderlijk hoge waterstand kan het pad tijdelijk ontoegankelijk zijn.

Niet geschikt voor rolwagens en kinderwagens.

Krabbels-Lovenhoek (foto Norbert Willaert)

Parkeren

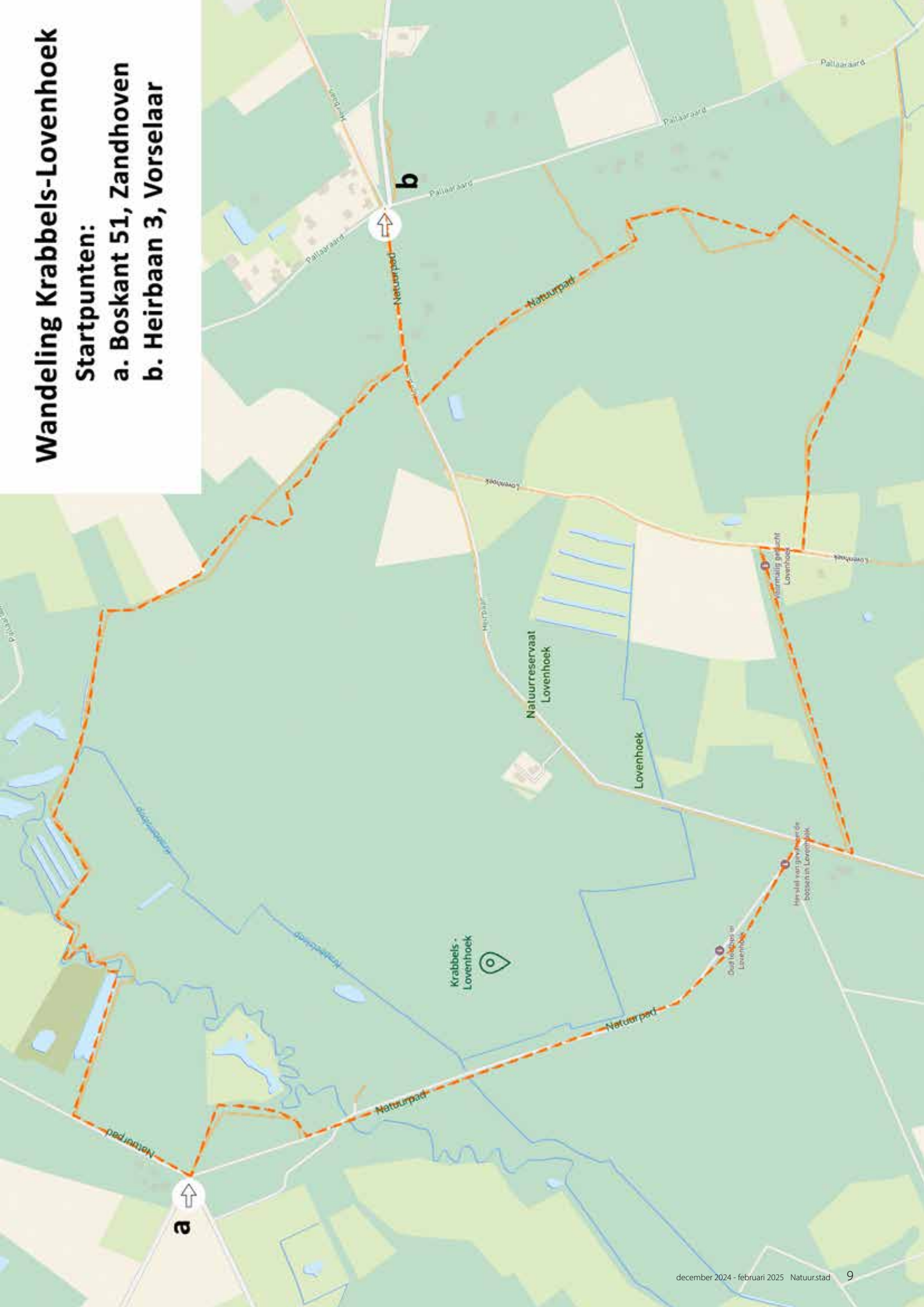
Vanuit regio Zandhoven, Zoersel, Antwerpen: parking LRV Dennenruiters, Kleinheide 84a, 2242 Zandhoven.

Vanuit het Oosten: parking Vorselaar (51.225268,4.746306). Enkel toegang via Moleneinde en Pallaaraard, niet via Heirbaan/Vroegeinde/Lovenhoek. ■

Wandeling Krabbels-Lovenhoek

Startpunten:

- a. Boskant 51, Zandhoven
- b. Heirbaan 3, Vorselaar

Enorme diversiteit aan habitats in Antwerpen-stad (deel 1)

Tekst: Koen Van Keer

De bleke renspeen, een rode lijstsoort, maar niet zeldzaam in Antwerpen-stad (foto: Michel Vuijlsteke)

(gebied binnen de Singel), waar dus telkens specifieke spinnensoorten leven die in de andere habitats niet aanwezig zijn. Spinnen zijn als jagers bovendien goede indicatoren voor de aanwezigheid van insecten en zijn op hun beurt voedsel voor verschillende vogelsoorten. Of zoals bovengenoemde professor het stelde: "Spinnen zijn een 'pars pro toto' en faunistisch spinnenonderzoek kan dus vergeleken worden met het nemen van een 'bloedstaal' aan de hand waarvan men de gezondheid van een systeem kan onderzoeken".

Stedelijke habitats

Buitenkant gebouwen

Zoals gezegd gaat de buitenkant van gebouwen vaak rotsbewoners herbergen. Bekende voorbeelden bij vogels zijn

bv. de gierzwaluw en de zwarte roodstaart, maar zelfs de zogenaamde 'stadsduiven' waren oorspronkelijk rotsbewoners. Een opvallend voorbeeld bij de spinners is de harige springspin,

Habitat of biotoop?

Hoewel de termen vaak door mekaar worden gebruikt, is een biotoop niet hetzelfde als een habitat. In plaats van een reeks ingewikkelde definities te presenteren, kunnen we stellen dat de stad Antwerpen een stedelijke biotoop is, waarbinnen zich tal van habitats ('leefgebieden') van soorten bevinden. Voorbeelden van habitats in zo'n stedelijke biotoop zijn bv. de buitenzijde van gebouwen, de binnenkant van die gebouwen, bermen, stadstuinjes, parken, etc. Een habitat is een leefgebied van een soort of een groep soorten en zo zijn er dus -ook in de stad- erg veel aanwezig. In dit artikel beperken we ons tot enkele belangrijke en merkwaardige habitats in Antwerpen-stad.

De stad als interessante biotoop

Wijnen Prof. Jean-Pierre Maelfait van de Gentse universiteit (en werkzaam bij het Instituut voor Natuur- en Bosonderzoek INBO), beschreef heel wat stedelijke habitats ooit als "ecologisch gesproken 'nabootsingen' van natuurlijke milieus".

Zo komt het bv. dat op gebouwen vaak soorten leven die oorspronkelijk enkel op rotsen leefden. In koele en vochtige kelders of de Antwerpse ruïnen zijn dan weer veelal oorspronkelijke grottensoorten aanwezig.

In het kader van het Antwerps SpinnenOnderzoeksproject (ASOP) werden 11 (deel)habitats gedefinieerd in de binnenstad

De harige springspin. Een oorspronkelijk rotsbewonende soort in Antwerpen-stad (foto: Ed Nieuwenhuys)

die perfect gecamoufleerd is op een rotsondergrond en dus ook op grijze bouwsteen. Aangezien in Vlaanderen geen rotsmassieven aanwezig zijn, kunnen we veronderstellen dat de harige springspin hier niet aanwezig was voor de komst van de mens in onze streken.

De zwarte roodstaart, een oorspronkelijke rotsbewoner (foto: Johan Buckens)

Binnenkant gebouwen

De binnenkant van gebouwen is wel degelijk iets anders dan de buitenkant en dat zien we vaak ook aan de dieren- en plantensoorten die in de twee habitats aanwezig zijn. Binnenin gebouwen kunnen we vaak zelfs nog een onderscheid maken tussen wat er leeft op het gelijkvloers en wat er aanwezig is in de kelder. Soorten die een constante koelere temperatuur en vochtigheid nodig hebben, zoals de oorspronkelijke grottensoorten, zal je vaker in de kelder aantreffen. Soms zie je ook 'tussensoorten', zoals de tongvaren of andere varens, die in de vrije natuur vooral op vochtige donkere plaatsen in bossen groeien en die we in de stad soms uit een keldergat aan de straatkant zien opduiken. De aanwezigheid van kalk in de voegen is vaak ook een element voor de vestiging van varens.

Parken en kloostertuinen

Parken en grote kloostertuinen vormen belangrijke habitats in de stad. Onder meer door hun grotere oppervlakte, maar vaak ook door de aanwezigheid van meer bomen, vinden we hier aanzienlijk meer soorten dan in kleine stadstuinjes. Het zijn de 'biodiversiteitshotspots' in de binnenstad. Ondanks

die vaststelling blijkt uit onderzoek dat op de bomen in de stad weliswaar vaak 'boomminnende' soorten leven, maar slechts zelden echte 'bossoorten'. Dat is ook logisch omdat een aantal bomen bij mekaar niet noodzakelijk een bos maken. Wel konden we in de parken verschillende -zelfs zeldzamere- soorten aantreffen die in de vrije natuur vaak in bosranden leven, dus met meer lichtinval en een lagere luchtvochtigheid dan binnenin een bos. Enkele voorbeelden uit het spinnenonderzoek zijn de bleke rensin, de bonte rensin, de boomrensin en de bosrandwolfspin. Volgende keer: stadstuinjes, plantsoenen en wegbermen. ■

Tongvaren groeit in keldergat (foto: Anton de Jong)

Natuurcrypto oplossing van p12

Verticaal: grondwaterpeil	H. uitzichtloos
A. muggenbeet	I. poeslief
B. varkenshaasje	J. wervelstorm
C. groendienst	K. kippenvelmoment
D. zandsculptuur	L. vleestomaat
E. addergebroed	M. reisduif
F. bijwerk	N. splijtzwam
G. kraaienpootjes	

A		21				2	8				16						
B		13			6					15	13	13			12		
C	18					2	11				2	1					
D	20						5	21			19			21	21		
E	13					3	18			8	3						
F		9				3											
G	6					22	23			19					12	23	
H		22				22	5	15			10						
I		14				10				4							
J	7				24				1	16				17			
K		22						24			10	17	14		17		10
L	24					1		14			13	13					
M		23				11				4							
N		19			9		20	7									

www.cryptochris.be

Ben jij een eekhoornkenner?

Tekst: het JoNAS-team

WEET JIJ VEEL OVER DE EEKHOORN? TEST JE KENNIS!
ZIJN VOLGENDE BEWERINGEN JUIST OF FOUT?

1. Een eekhoorn houdt een winterslaap.
2. De eekhoorn is een knaagdier.
3. Hij gebruikt zijn staart als stuur en om zijn evenwicht te houden als hij van tak naar tak en van boom naar boom springt.
4. Een eekhoorn lust alleen maar noten.
5. De eekhoorn leeft in bossen, parken en tuinen.
6. Als jonge eekhoorns geboren worden, gaan ze na een paar uur al zelf op zoek naar eten.
7. Een eekhoorn kan 6 tot 7 jaar worden.
8. De eekhoorn houdt zijn voedsel met zijn voorpoten vast om te eten.
9. Eekhoorns leven alleen behalve in de paartijd.
10. Een eekhoorn kan goed zien in het donker.
11. Een eekhoorn heeft meer dan 1 nest.
12. Een eekhoorn heeft scherpe klauwen.

Rode eekhoorn (foto: Pexels via Pixabay)

Rode eekhoorn (foto: Mariusz via Pixabay)

ANTWOORDEN:

1. fout
2. juist
3. juist
4. fout
5. juist
6. fout
7. juist
8. juist
9. juist
10. fout
11. juist
12. juist

VANUIT 'T STAD DE NATUUR IN? MET EEN FIETS VAN DE GEUS BEN JE ER ZO!

Al 40 jaar zijn wij jouw fietsenwinkel in en rond Antwerpen. Met welke fiets trek jij de natuur in: de stadsfiets, e-bike, reisfiets, gravelbike, racefiets, bakfiets of vouwfiets? Bij Fietsen De Geus helpen we je kiezen.

PLAN EEN GRATIS
TESTRIT IN EEN VAN
ONZE 4 WINKELS

Voor elke verkochte fiets planten wij, samen met Go Forest, één boom. Dit komt neer op circa 3.500 bomen per jaar! Waarom wij dit doen lees je op fietsendegeus.be/go-forest.

ONTDEK ONS GAMMA
EN ALLE FILIALEN OP

[FIETSENDEGEUS.BE](https://fietsendegeus.be)

Stam en schors van de haagbeuk (foto: Eric Goffin)

Bladeren van de haagbeuk (foto: Xavier Janssens)

Haagbeuk

Tekst: Marc Van Outryve

De haagbeuk is een van onze meest voorkomende inheemse loofbomen. Hij lijkt wel op een beuk, maar is het niet.

Een langer leven

Haagbeuk is de laatste van onze inheemse loofbomen die hier na de laatste ijstijd op eigen kracht is geraakt. In het wild tref je hem aan in loofbossen en in houtwallen. Vroeger waren deze houtkanten verbonden met de landbouw, als scheiding of veekering tussen de percelen, als bescherming van de gewassen door windbreking en als waterpomp om de vochtige gronden bewerkbaar te maken. Bovendien zorgden ze voor een unieke habitat voor vele planten en dieren. Maar bij deze ecologische functie stonden ze destijds (nog) niet stil. Wanneer de takken groot genoeg waren, werden ze met hakbijlen geoogst als brandhout, vandaar de naam hakhout. Door de juiste techniek hierbij kwam er verjonging en groeiden takken vanuit de overblijvende stam terug uit tot een dicht groenscherm. De hoofdstam werd gespaard en de boom bleef langer in leven. Haagbeuk is dikwijls aangeplant in heggen en langs wegen. In Antwerpen kan je hem aantreffen langs straten en in parken.

Een haagbeuk is geen beuk

De haagbeuk lijkt op de beuk, beiden hebben een gladde schors en wat gelijkende bladeren. Bij de haagbeuk zijn ze elliptisch met een spitse punt en een dubbel gezaagde bladrand. De beuk heeft een niet gezaagde bladrand en het blad is ronder. De knoppen zijn bij de haagbeuk slank en tegen de takken aangedrukt, bij de beuk staan ze wijd af van de takken.

De haagbeuk is goed te snoeien en daardoor zeer geschikt als haagplant. Ook de beuk wordt als haag gebruikt, maar een beukenhaag is geen haagbeukenhaag! De haagbeuk kan beter tegen wisselende waterstanden dan de beuk, beiden hebben wel een oppervlakkig wortelstelsel. De bladeren van de beuk verkleuren in de herfst roodbruin, bij de haagbeuk worden ze geel. 's Winters laat de beuk zijn dode bruine bladeren hangen, de haagbeuk is dan min of meer kaal. Maar in de lente loopt de haagbeuk weken eerder uit dan de beuk.

HAAGBEUK	
Wetenschappelijke naam	<i>Carpinus Betulus</i>
Familie	Betulaceae (Berkenfamilie)
Voorkomen	bos, struweel; op vruchtbare grond aangeplant in heggen, lanen
Hoogte	tot 20 m
Stam	niet cirkelvormig, verticale grillige bundels
Schors	grijs, glad, verticale lijnen tot groeven
Bladeren	elliptisch, veernervig spitse top, dubbel gezaagde randen
Bloeiperiode	april-mei
Bloeiwijze	eenhuizig, mannelijke en vrouwelijke katjes
Vrucht	5-10 mm lange noot, 3-slipbig schutblad
Verspreiding zaden	via wind, vogels, zoogdieren

Een speciale aantrekking voor meikevers

Haagbeuk is een belangrijke waardplant voor de meikever. Volwassen kevers voeden zich met de bladeren en de bloemen. De plant speelt tevens een rol in de voortplanting van de kever. Mannelijke kevers zijn sterk gevoelig voor alcoholische verbindingen die vrijgesteld worden uit door vraat beschadigde bladeren. Pas als een mannetje bij de beschadigde bladeren is aangekomen, gaat het op zoek naar een vrouwtje in de buurt door met zijn antennes vrouwelijke feromonen op te sporen.

De haagbeuk is ook een waardplant voor onze grootste inheemse kever, het vliegend hert. De bladeren zijn een voedselbron voor een groot aantal larven van vlinders, o.a. de kleine wintervlinder, de haagbeukmot en de hazelaaruil. De appelvink en de boomklever zijn in de herfst dol op de zaden van de haagbeuk. Ook bosmuizen en hazelmuizen doen zich vaak te goed aan de nootjes van de haagbeuk. ■

Vergeet je lidmaatschap niet te hernieuwen!

Help ons om ook in 2025 de natuur in onze stad te beschermen en uit te breiden.
Schrijf je lidgeld (€38 voor het hele gezin) over op rekeningnummer BE17 2300
0442 3321 van Natuurpunt, met vermelding van je naam, lidnummer en adres.

Alvast hartelijk bedankt!

Het vrijwilligersteam van Natuurpunt Antwerpen Stad

Activiteitenkalender

DECEMBER 2024 - FEBRUARI 2025

Voor de volledige agenda en de meest recente info zie www.natuurpuntantwerpenstad.be

December 2024

15 Film 'Onder het maaiveld' om 14u00 - GC
't Gasthuis, Turnhoutsebaan 199, 2110
Wijnegem
Info en inschrijven:
<https://www.natuurpunt.be/agenda/film-onder-het-maaiveld-17530?date=15/12/2024>

Februari 2025

Cursus 'Ik ben een Wolfenberger'
5 theorielessen en 6 excursies.
Info en inschrijven:
<https://www.natuurpunt.be/agenda/ik-word-wolfenberger-19635>

BEHEER WOLFENBERG

Tweewekelijkse afwisseling tussen zondag-
voormiddag en dinsdagnamiddag

Meer info en beheerdata op:

<https://www.natuurpuntantwerpenstad.be/events/>

Afspraakplaats:

container hoek Posthofbrug – Singel
Stevig schoeisel en kledij die tegen een
stootje kan.

Werkhandschoenen krijg je ter plekke.

DE STADSMUS

Vogeltellingen:

iedere eerste zondag van de maand van 8u30
tot 11u00:

1 december 2024: Brialmontpark. Samenkomst
voetgangersbrug kant Singel

5 januari 2025: Parken zuidrand. Samenkomst
aan Hof van Leysen – hoek Markgravelei

2 februari 2025: Konijnenwei en omgeving.
Samenkomst hoek Singel - Kol. Silvertopstraat

Fb: <https://www.facebook.com/destadsmus>

Activiteiten:

Verrassingsuitstap:

15 december 2024: van 8u00 tot 13u00
Info en inschrijving via website:

<https://www.natuurpunt.be/agenda/verrassingsuitstap-de-stadsmus-19280>

Wintervergadering:

6 januari 2025 om 19u30

't Oud Kapelleke
Ferdinand Coosemansstraat 127
2600 Berchem
aanmelden via
vogelwerkgroep@natuurpuntantwerpenstad.be

Uitstap:

26 januari 2025: Brouwersdam - hele dag
Van 8u00 tot 17u00: meer info volgt
Ankonadag op 8 februari 2025 - info via
website

Spechtenwandeling Peerdsbos:

16 februari 2025 - halve dag:
van 8u00 tot 12u00: meer info volgt

Excursie:

15 of 22 februari 2025: volgens het weer

Meer info op:

<https://www.natuurpuntantwerpenstad.be/events/>

Fb: <https://www.facebook.com/destadsmus>

Lees Natuur.stad digitaal

3.000 gezinnen ontvangen vier keer per jaar een tijdschrift met
16 pagina's. Hoeveel ton papier kruipt daarin? Onze drukker werkt
met chloorvrij 100% gerecycleerd papier, maar toch...Natuur.stad
wil zijn ecologische voetafdruk verkleinen en daarom willen we
onze leden graag vragen te overwegen om hun abonnement-
op-papier om te zetten in een digitaal abonnement. Je krijgt dan
telkens een prima verzorgde pdf opgestuurd. Zo help je onze
druk- en verzendingskosten te verlagen en kunnen we meer
geld stoppen in onze core business: natuur beschermen.
Wil je mee overstappen op digitaal? Geef ons een
seintje via info@natuurpuntantwerpenstad.be.